

Mladinsko vprašanje ni samo slovensko vprašanje. To vprašanje se javlja po vsem kapitalističnem svetu. Mednarodna agrarna kriza, propadanje obrti, velika brezposelnost itd. ima v mednarodnem obsegu za posledico — prekomerno vpreganje mladine k delu. Vedno večja armada brezposelnih izhaja predvsem iz tistega družbenega sloja, ki se za produkcijski proces pripravljajo, to je iz mladine. Mladinsko vprašanje je eno izmed vprašanje propadajoče kapitalistične družbe. V Sloveniji je mladinsko vprašanje še posebej zaostreno zaradi zapostavljenosti Slovenije.

Med najtežje posledice položaja mladine spada pijančevanje, naraščanje mladinske kriminalitete, prostitucije in samomorov. Znani so primeri roparskih umorov, ki so jih storili mladi ljude v Mariboru. Pogoste so vesti o samomorih mladine. Značilno je, da so roparski umori in samomori najbolj pogosti v industrijskih krajih, v katerih je delavsko gibanje na nizki stopnji. (Maribor!) Nasprotno pa so v revirjih, kjer je gibanje delavstva krepkejše in kjer mlade sile vidijo pot kvišku, taki primeri bolj redki.

Izmed pozitivnih posledic položaja mladine naj omenim samo različna mladinska gibanja, ki si stavijo za cilj, rešiti to ali ono stran mladinskega vprašanja. Posebno pozornost zasluži mladinsko gibanje, ki hoče organizirati socialno samopomoč mladine, mirovni pokret in ideološko-politični in literarni pokreti mladine.

Slovenska demokracija vidi v mladinskem vprašanju v prvi vrsti socialno vprašanje, čigar celotna rešitev je vezana na rešitev slovenskega vprašanja. Njena dolžnost je, posvečati največjo pažnjo mladini, temu svojemu naravnemu zavezniku, v njegovi borbi za pravice mladosti. Mladina je tisti neizčrpen vir, iz katerega more slovenska demokracija črpati velik del svojih moči v borbi za velike ideale svobode in napredka.

I. B.

Kritika

Anton Ingolič. Lukarji. Roman. Založila Tiskovna založba v Mariboru.

Ingoličev roman budi v človeku, ki ima še količak skupnega s kmečkimi ljudmi, toliko žalosti, sočutja in kesanja, da ga pretrese. Mislim, da ni mlajšega izobraženca s kmetov, kateremu ne bi Lukarji glasno klicali, da je postal n-hote in nevede tujec med svojimi ljudmi. Takrat, ko se je otepal s povojnimi mestnimi nadlogami, so se v resničnosti razblinili zadnji obrisi vaške idile, ki jo je branil v srečo kot dragoceno pravljico.

Ljudstvo pa mora živeti. Če mu ne pomagajo sinovi, ki si jih je rodilo in izšolalo za to, da bi mu bili vodniki in pomočniki, začne iskati rešitve v sebi. In prav Ingoličev roman je dokument, ki nam kaže naše kmečko ljudstvo, kako si samo išče pravice in kruha. Mogočna Sokova rodbina, ki je simbol vaškega občestva v vseh odtenkih notranjih in zunanjih vaških nasprotij, je nositeljica dejanja. Sokovi ljudje in druge kmečke osebe romana so pravi sinovi in prave hčere zgornjega in spodnjega Dravskega polja. Ta zemlja jim je tisočletna duhovna in telesna mati.

Toda kakšno je njeno materinstvo! Slepa je misel, da je glad po zemlji, telesno trpljenje in duhovno nesvobodo povzročila šele nova doba. Ne, življenje na tem kosu naše zemlje je že od nekdaj strašno. Ta veža pred vrati vzhoda in zahoda je pregosto naseljena z ljudmi, v katerih vre nagla kri mnogih narodov.

Toda če si ogledaš te ljudi natančneje, zlasti če prisluhneš utripom njihove duše, se začudiš njihovi življenjski moči. Marsikaj se je sicer zlomilo v njih. Telesni in duhovni stržen današnjega Poljanca se ti zdita načeta. Bolezni, pijanstvo, hudodelstvo so vsakdanji gosti. Vera ni več gibalno življenje. Pesem in

šala gineta, medsebojnega zaupanja je malo, spolno življenje se je zradikaliziralo. Ljudje so se odmaknili drug od drugega, tako da je njihovo življenje samotnejše in tišje. Toda v tej tišini bije mnogotera družina boj za življenje.

Ali je ta boj nemoralen? Ali ni človekova sveta dolžnost, da si varuje življenje?

Ingoličevo delo budi poleg družbenih in narodnih skrbi tudi vročo željo po spoznanju smiselnosti oziroma nesmiselnosti našega sodobnega leposlovja. Ali bi mogli dati Lukarje v roke ljudem, ki so v njih opisani? Slišal sem dva odgovora. Nekdo mi je pravil, da so bili ljudje v Dornovi zelo hudi na pisatelja, češ da tako pokvarjeni vendarle niso, kakor jih je on orisal. Toda zvedel sem, da je bilo to ogorčenje umetno, ljudem so ga skušali vcepiti podeželski „izobraženci“ in mogotci, ki so tudi v romanu edini negativni tipi. Ljudje pa so Lukarje radi brali in „žene so jokale, ko so slišale, kako je opisano njihovo delo in trpljenje.“ Še dandanes ti pohvali Ingoličevo delo vsak kmečki človek, ki ga je prebral.

Če po tej ugotovitvi premislimo bolešno snovno problematiko Ingoličeve knjige in če spoznamo njeno svojevrstno in izvirno obliko, tedaj se zdramimo kakor iz sanj. Težišče slovenske narodne moči je danes v ljudskih množicah. In to so bistro spoznali nekateri naši starejši in mlajši pripovedniki: Bevk, Prežihov Voranc, M. Kranjec, Ingolič in Potrč. Tega pojava ne moremo razložiti z literarnimi oznakami (ruralizem, naturalizem itd.). Njihovih slovstvenih del tudi ne smemo ocenjevati s kritičnimi merili, ki so posneta po klasičnih delih, katera so vrasla iz drugačnega stvariteljskega hotenja in iz drugačne življenjske snovi.

Ingolič je hotel v romanu pokazati: agrarno reformo z njenimi slabimi in dobrimi stranmi na temelju lukarskega življenja v vaseh okrog Ptuja. Ta načrt, ki bi se našim starejšim pripovednikom in kritikom zdel primernejši za znanstveno razpravo kakor pa za roman, je s svojo razsežnostjo, zlasti pa socialno problematiko silil avtorja, da je začel iskati svoji snovi primerne oblike. Ingolič si je svoje delo še na videz otežil s tem, ker je v romanu združil dvoje snovi, ki sta bili v življenju precej vsakebdi in ju je le njegovo močno doživljanje družilo v enoto. Prvotna snov je bila oris agrarne borbe njegovih rojakov s Spodnje Polskave, ki jo je neposredno doživljal, saj so se v hiši očeta zbirali agrarni interesi, ki so se gnali za zemljo graščakinje Postove na Zgornji Polskavi.

Ko pa je spoznal življenje v Dornovi, veliki lukarski vasi pod Ptujem, ki je tudi doživela svojo agrarno revolucijo, je sklenil prenesti prvotno dejanje le-sèm in pokazati poleg boja za zemljo tudi tegobe lukarskega življenja. Morebiti pa je bilo avtorjevo razmišljanje o tem, kako naj organizira prasnov v pripovedno umetnino odločilno za to, da jo je iztrgal iz rodne Polskave, ki nima več tipičnega kmečkega vzdušja, ter jo prenesel v Dornovo, ki je prav zaradi splošnega pridelovanja luka — izrazita agrarna naselbina. Ingolič je krvavo potreboval večje vaško občestvo, v katerem bi se vsestransko zrcalila poglobitna ideja njegovega romana, kako je namreč sprejel naš kmet povojno gospodarsko življenje z njegovimi negativnimi in pozitivnimi sadovi. Prav v tej stiski pa se je Ingolič najbolj uveljavil kot pripovednik. Spoznal je, da bo svoj namen najlepše uresničil, če zapusti izvožene kolesnice — individualističnega romana s takšnim ali drugačnim junakom in ubere strmo in neznano pot občestvenega romana, v katerem bo poglobitni junak — zemlje in kruha lačni slovenski kmečki človek z Dravskega polja.

In tak roman nam je v resnici ustvaril! Oživil je v njem množico kmečkih ljudi. Vdihnil jim je strastno voljo po življenju. Pokazal jih je pri delu in zabavi.

Ni jih olepšaval in grdil. Zdaj se vzpno v veselem upanju, zdaj tonejo v resignaciji in pokorščini. Zmožni so najrahlejšega čustva in najtemnejšega hudo delstva. Zlasti drobne tipe vaškega občestva je upodobil z veliko ustvarjalno močjo.

Manj so se mu posrečili ljudje grofovskega tabora. Pri opisovanju pravih in namišljenih „grofov“ je večkrat zaplaval v neresničnost. Razmerja med posameznimi osebami v gradu niso jasna, kakor je sploh zgodba graščakinje Mondscheinovke in njenih dedičev neverjetna, če ne celo nemogoča. Tem nanj mu morem oporekati glede risanja kmečkih značajev. Edino pri Jerneju je opešal, čeprav srečaš tudi takšne značaje med ljudmi.

V splošnem je prvi del boljši kakor drugi. Včasih se mi je celo zdeb, kakor bi bil drugi del nepotreben. Potem sem spet zavrgel to misel, kajti dve razdobji v zgodovini povojne agrarne reforme sta terjali to delitev. Vendar je prvi del enotnejši, plastičnejši in resničnejši. Drugega preveč trgajo epizodne osele s svojimi neprepričevalnimi usodami.

Pisatelju s tolikim odkritosrčnim odnosom do življenja in umetnost, bi rad zlasti še to-le rekel: Naj se pri bodočem delu še bolj otrese literarnih ozirov in ugibanj in naj hodi za življenjem, ki nosi samo v sebi snov in obliko. Te resnice ga najlepše uči prav njegov roman, ki je tam, kjer je zvest življenju, pretresljiv in globok.

A. Slodnjak.

Iz knjig

Pohod fašizma

Dolgo je pojmoval svet fašizem samo kot epizodo v italijanskem notranjem življenju. Za trenutek sta Krfska ekspedicija in Matteotijeva afera začudila svetovno mnenje, ki ni bilo vajeno tako ostrih političnih metod, nihče pa ni v prvem desetletju fašistične vlade verjel, da bo nova miselnost razdelila evropska ljudstva v dva tabora. Mussolini sam je poudarjal, da fašizem ni izvozno blago, da je izvedljiv le v Italiji. Z zmago nacionalnega socializma v Nemčiji se je položaj izpremenil. Prejšnje mnenje se je umaknilo drugemu, ki ga je izrazil Mussolini v besedah: „Evropa bo fašistična.“

Kako široke množice je zajela borba med obema nasprotjema, nam kaže obširna literatura, večinoma italijanska ali nemška, oficialna ali emigrantska, ki je bodisi vršila propagando, bodisi pojasnjevala rojstvo in pot nove realnosti ali obtoževala njene metode. G. A. Borgese („Goliath. The March of Fascism“. The Viking Press 1938; nemški prevod „Der Marsch des Fascismus“. Verlag Albert de Lange, Amsterdam 1938) je, kakor poudarja kritik knjige v reviji „Mas und Wert“, edini izmed italijanskih intelektualcev, ki je pobijal fašizem v teoriji; osoli anti-fašisti namreč trdovratno odklanjajo, da bi smatrali fašizem s tega stališča za resnega.

Borgese, bivši zunanjepolitični urednik najvplivnejšega in največjega italijanskega časopisa „Corriere della Serra“, je bil do l. 1931 profesor za estetiko na milanski univerzi. Danes je profesor na univerzi v Chicagu. Italijo je zapustil, ker ni hotel priseči na fašistično doktrino, kot je od univ. profesorjev zahtevala italijanska vlada. Njegova knjiga, ki naj izraža prepričanje, da vodijo človeštvo bolj strasti kakor interesi, je poziv Italijanom, naj se povrnejo k ustvarjalnemu hotelju svojih velikanov. Naj požive osebnost in večne Dantejeve vrednote, brez prehodnih fantomov njegove dobe; naj pri Manzonijsu višje cenijo njegovo modrost in sočutje kakor duh podvrženosti; naj jim bo bližje Leopardijevo upanje kakor